

СРПСКИ ЗВУЦИ 4

Шпица: „СРПСКИ ЗВУЦИ - Емисија којом обнављамо сећање на наше музичко наслеђе“

Спикер: Овај пројекат суфинансиран је од стране Министарства информисања и телекомуникација Републике Србије. Ставови изнети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је доделио средства.

Гордана Јоцић, ауторка и водитељка:

Данашња емисија посвећена је музици Даворина Јенка за позоришни комад „Потера“ Јанка Веселиновића и Илије Станојевића са темама из српског народног живота. Ово дело је настало на крилима успеха комада „Ђидо“, те је Чича Илија Станојевић, заједно са Јанком Веселиновићем, аутором „Ђида“, саставио комад ревијалног карактера који је 1895. године са великим успехом приказан на сцени Народног позоришта у Београду.

И данас је наша саговорница музиколошкиња Ања Лазаревић Коцић, а осим ње користитћемо и речи докторке Александре Паладин, такође музиколога, из емисије Радио-телевизије Србије „Српска музика кроз векове“. Емисију почњемо одломком из песама из дела „Ђидо“ Даворина Јенка.

Музика

Ања Лазаревић Коцић, музиколошкиња:

Што се тиче Јенкових дела генерално, она су, хајде да кажем, извођена, али у неком умереном виду. Дакле што се Јанкових композиција тиче најизвођеније су кратке композиције, хорске композиције или делови ових позоришних музика, комада са певањем, сегменти тога, као што је случај са „Боже правде“, али, наравно, и неких других сегмената из конкретно „Маркове сабље“. Што се тиче „Потере“, то је нешто што је било јако популарно за време Јенковог живота и након његове смрти. Јенко, иначе, умире 1914. године, у тренутку када је Први светски рат већ почео. Умире у Љубљани, у коју одлази пред крај живота, након смрти своје супруге. Он се повукао, иначе, из музичког живота и вратио у Љубљану. Али „Потера“ је једно од оних дела која су се, можда, најчешће изводила. Дакле, има тако неколико комада за које можемо да кажемо да су била доста дуго жива на сцени. И „Потера“ је нешто што је постало популарно још за време Јенковог живота, јер је он то јако лепо осмислио и назвао. Заправо, у самом називу ви видите комад српског народног живота у пет чинова, како је он то написао. Односно, у пет некаких делова. Дакле, ти чинови нису стандардни оперски чинови. То није никаква опера, али јесте нешто што је он замислио као, хајде да кажемо, оперету. Имао је ту некакву идеју да смо већ стигли музички и културолошки дотле да можемо да причемо о оперетама. И онда шта би било згодно и шта би било приступачно, заправо, људима, шта би публика добро прихватила. То је нешто што је везано за свакодневни живот, за свакодневницу, за оно што је стандардни живот Србије у том тренутку, а не Немачке или Аустро-Угарске... И то јесте јако добро прихваћено. Не само музика, него уопште читава та прича. То је у принципу комад с певањем, пет чинова, осам слика.

Гордана Јоцић, ауторка и водитељка:

Постоји ли разлика између комада са певањем и оперете?

Ања Лазаревић Коцић, музиколошкиња:

Постоји разлика у томе што комад с певањем може да варира садржај музике у томе. Дакле, ви можете да имате један део који уопште нема музике. Зависило је, наравно, од поставке, а и уопште од саме радње. Док оперета захтева један озбиљнији ансамбл, пре свега у смислу оркестра, дакле, који би то пратио. И оперета је суштински много ближе опери него комаду с певањем, односно позоришту. Дакле, она је суштински лакша варијанта опере, захтева мањи ансамбл од опере, краћа је, не толико захтевна, у било ком смислу. Али ближе опере него комаду с певањем.

Гордана Јоцић, ауторка и водитељка:

Питали смо нашу саговницу докторку Ању Лазаревић Коцић и да ли се примећује напредак у музици од Шлезингера до Даворина Јенка?

Ања Лазаревић Коцић, музиколошкиња:

Итекако се препознаје напредак кад посматрамо Шлезингерово време и кад посматрамо тај период у ком је Даворин Јенко био најактивнији. То је заиста нешто, што ја најчешће објашњавам кораком од седам миља. Уопште, шта је српска култура, уметност, па и држава, у крањем случају, урадила у тим деценијама од 1830. и неке, па до, хајде да кажемо, самог краја 19. века. Из данашње перспективе, мени то изгледа невероватно, али што се музике тиче, ту је већ потпуно другачија ситуација. Дакле, ви у том тренутку, наравно, имате и даље бројне странце, који су у Србији, који су, наравно, дошли ту по позиву. Пре свега су доминантни били Чеси. Ја ту увек волим да истакнем и да кажем да нису Чеси без везе изабрани и дошли, кад се питају људи одакле Чеси. Па, пре свега, зато што је постојала та некаква тенденција повезивања свих Словена, тада, у политичком смислу, у културалном смислу, у сваком смислу. И, генерално, су се Срби повезивали и са Чесима и са свим осталим Словенима. Чеха је било много који нису имали довољно добар положај у Аустро-угарској монархији, а овамо су добијали јако добре услове за рад и живот и то су врло често и прихватили.

Тако да много Чеха и даље има, али ви већ имате и читаву плејаду наших композитора, која је одшколована у иностранству и која се већ из иностранства вратила. Корнелије Санковић, Јосиф Маринковић, Јован Пачу, наравно Стеван Мокрањац, многи, многи други. Поред њих имате такође један јако велики број извођача који је школован, опет, наравно, у иностранству, јер овде нису имали где да се школују, о томе причамо тек од 20. века...али где ви видите да је негде идеја српске државе била да школује људе и да их враћа кући, да би они даље, наравно, развијали свако своју област и да би се стекао услов за развој, односно, настанак одређених институција. Тако да, у том тренутку, када Даворин Јенко већ јесте велики композитор, значајан композитор, ви поред њега, наравно, имате и многе друге људе, наше и странце, који обликују музички живот тадашњег Београда и читаве Србије.

А сада и да чујемо и саме композиције из дела „Потера“. Изводи Велики национални оркестар Радио-телевизије Белград, а диригент је Ђорђе Караклајић.

Музика

Гордана Јоцић, ауторка и водитељка:

У образовно-научном програму Радио-телевизије Србије емитована је емисија „Српска музика кроз векове“. Ту је музиколошкиња др Александра Паладин такође говорила о музици Даворина Јенка. Да чујемо.

Александра Паладин, музиколошкиња:

Свестан недовољног познавања композиционе технике, Јенко је већи део 1870. Године провео на студијама у Прагу, посебно се усавршавајући из области оркестрације. Међутим, због лоше материјалне ситуације, био је принуђен да се врати у Београд. Убрзо по повратку он постаје и капелник народног позоришта. Тада започиње и најактивнији Јенков стваралачки период, који се одвија упоредо са развојем српске позоришне музике, коме ће посебан печат дати жанр комад с певањем. На сцени Београдског народног позоришта, основаног 1869. године, музика је имала значајну улогу, као што је случај и са представама ранијих позоришних дружина. Она је непосредно претходила извођеном комаду, свирана је између чинова, а и сама драмска радња била је прожета певачким, солистичким и хорским тачкама, извођеним уз пратњу оркестра. Јенков задатак на положају капелника био је да диригује свим представама у којима је било музике, да обучава глумце у певању и да компонује музику за све извођене комаде. За 30 година, колико је радио у Народном позоришту, створио је музику за преко 80 комада различитог карактера. Поједини комади одржавали су се на репертоару захваљујући Јенковој музици. Понеке песме, компоноване за позориште, улазиле су у репертоар певачких друштава. А међу најпопуларнијима била је завршна хорска нумера „Боже правде“ из комада „Маркова сабља“, који је компонован 1872. године за прославу понолетства Милана Обреновића. Потом је ова песма проглашена српском државном химном. Певана је и 1882. године, приликом проглашења Краљевине Србије. Изведена први пут 1882. године, компонована је на текст француског писца Миоа. Уједно је и прва српска оперета. У њој је Јенко први пут шире посегнуо за српским музичким фолклором, приближивши своје дело српској публици у још већој мери. Међутим, многе Јенкове композиције задовољавале су захтеве укуса тадашње српске средине. То је случај са бројним песмама компонованим за позоришне комаде, као и са соло песмама осмишљеним у духу салонских романти. Међу њима се посебно издваја „Укор“, односно „Где си душо, где си рано“ на стихове Бранка Радичевића. Услед огромне популарности, ова песма се у потпуности изједначила са анонимним народним творевинама, али је због усменог преношења у дужем временском раздобљу претрпела одређене измене.

Даворин Јенко је своје најбоље године посветио развоју српске музичке културе, дајући јој лични уметнички печат и одражавајући стремљења тадашње српске културне средине, која га је још за живота овенчала славом и признањем.

Гордана Јоцић, ауторка и водитељка:

Следи песма „Укор“ коју изводе Бранко Пивнички - бас и Љиљана Топалоски – пиано, а позната је у народу и као песма „Где си душо, где си рано“.

Музика

Гордана Јоцић, ауторка и водитељка:

Слушали сте још једно издање емисије из серијала „Српски звуци“. Емисију припрема екипа Радија Златоусти. Производња Радио Златоусти октобар 2025. Емисија је реализована уз подршку Министарства информисања и телекомуникација Републике Србије.